

ФУНКЦИОНАЛНО-СЕМАНТИЧНО ПОЛЕ НА „МЕЖДУМЕТНОСТТА“ В БЪЛГАРСКИЯ И РУСКИЯ ЕЗИК

КРАСИМИРА ПЕТРОВА

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

krapetrova@slav.uni-sofia.bg

В рамките на съпоставително изследване на междуметията и звукоподражанията в българския и руския език предлагаме полеви принцип за организацията на единиците с междуметен характер, които участват във функционално-семантично поле на „междуметността“. Класификацията е смесена, основана на структурен принцип (прости и сложни междуметия), с отчитане на произхода им (първични непроизводни и вторични производни междуметия), а вътре в тази класификация се дава по-подробно деление, основано на семантичен и функционален принцип. Полето от междуметни единици е полицентрично с ядро, състоящо се от прототипни емоционални междуметия и звукоподражания, а в структурирана периферия се разполагат други лексикално-граматични групи междуметия – императивни, директивни, вокативни, молитвени възкличания, пожелания, възгласи и други формули по време на богослужение и по-големи свръхсловни единици – идиоми, словосъчетания, изречения, плавно преминаващи в други типове езикови и речевни единици.

Ключови думи: функционално-семантично поле; междуметия; звукоподражания; български език; руски език

THE FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD OF *INTERJECTIONS* IN BULGARIAN AND RUSSIAN

KRASIMIRA PETROVA

SOFIA UNIVERSITY ST. KLIMENT OHRIDSKI

krapetrova@slav.uni-sofia.bg

In this contrastive study on interjections and onomatopoeic expressions in Bulgarian and Russian, I propose a field principle for the organisation of units serving as interjections based on a relevant functional-semantic field. The classification, mixed in nature, is founded on a structural principle (simple and complex interjections) and takes into account the origin of the units under consideration (primary non-derivative and secondary derivative interjections). Within the scope of this classification, a more detailed division based on semantic and functional principles is proposed. The field of interjections is polycentric, with a core consisting of prototypical emotional interjections and onomatopoeic words and expressions, and a periphery comprising other lexi-

cal-grammatical groups of interjections – imperatives, directives, vocatives, wishes, exclamations and other formulas used during worship, as well as multiword expressions – idioms, collocations and sentences – that gradually blend into other types of written and spoken language units.

Keywords: functional-semantic fields; interjections; onomatopoeia; Bulgarian language; Russian language

За целите на по-обширно съпоставително описание на междуметията в българския (БЕ) и руския (РЕ) език се използват няколко взаимно допълващи се подхода: анализ на междуметията и звукоподражанията като част на речта, разширен от елементи на функционалния, дискурсивния и прагматичния анализ, а също и наблюдения как междуметията се „вграждат“ в съответната езикова картина на света (Петрова/Petrova 2016).

За изясняването на статуса на междуметията и тяхното съпоставително описание, за преподаването им на български и руски език като роден и чужд е подходящо привличането на теорията на функционалната граматика на А. В. Бондарко, развита в българската лингвистична традиция от Ив. Куцаров, Ст. Буров и др.

От една страна, междуметията като част на речта са описани в съответствие с основните принципи за определяне на лексикално-грамматичните класове от думи: а) семантичен, б) морфологичен, в) словообразователен, г) синтактичен, д) комуникативен. От друга страна, в резултат на комплексен подход към междуметията предлагаме класификация въз основа на полевия принцип от функционалната граматика, като се обособява прототипично ядро от първични емоционални междуметия (*ах, ох, оле-ле*) и структурирана периферия, обхващаща подгрупи на императивни, вокативни, етикетни (дискусионен въпрос), глаголни, инвективни, експресивни и други междуметия.

В традиционната българска лингвистика междуметията се определят като „изолирана неизменяема част на речта, чрез която се дава звуков израз на чувства и емоции или се наподобяват шумове от живата и неживата природа“ (Бояджиев, Куцаров, Пенчев/Boyadzhiev, Kutsarov, Penchev 1998: 361). Р. Ницолова се присъединява към прагматически ориентираните определения: „Междуметията са неизменяеми думи, представляващи езикови жестове, които означават ментално състояние на говорещия, действие, отношение или реакция на дадена ситуация“ (Ницолова/Nitsolova 2008: 481).

Междуметията остават извън пределите на пълнозначните и служебните части на речта на „остатъчен принцип“ (по израза на И. А. Шаронов) (Шаронов/Sharonov 2004) заради своите особености: специфично фонетично и интонационно оформяне, семантична недиференцираност и многозначност, морфологична неизменяемост, синтактична многофункционалност или самостоятелност, структурна, дискурсивна и прагматическа натовареност, синхронизация с невербални компоненти и др.

Класификацията на междуметията като клас думи, основана на полеви принцип, е смесена, компромисна, като се комбинират структурни и функционално-семантични признаци. Трудностите в очертаването на границите на междуметията чрез полева структура с ядро и периферия са свързани както с тяхната многозначност и многофункционалност, така и с разнообразния им произход, случаите на транспозиции, различните интерпретации на синтактичните им функции.

Важно е да отбележим ярката синкретичност на междуметните езикови знаци, силното им взаимодействие с паралингвистичните компоненти („особена интонационна модулация, моторно-мимически съпровод“, както отбелязва още В. В. Виноградов (Виноградов/Vinogradov 1952: 479). Междуметията се разполагат в периферията на езика, в област, където той е „тясно свързан с други знакови системи, като жестовете и мимиката“; те „се противопоставят на останалите части на речта формално и семантически“ (Ницолова/Nitsolova 2008: 481). Затова се наричат „вокален жест (vocal gesture)“ (Амека 1992: 102) по аналогия с невербален жест в съответствие с принципите на отражение на действителността и реакциите на индивида (Петрова/Petrova 2005). Междуметията е мигновена спонтанна реакция на външни и вътрешни събития, емоции – кратък конвенционален езиков знак, често съпроводен от паралингвистични компоненти. Сложната, многоаспектна природа на междуметията се отразява в съвременните интердисциплинарни изследвания – междуметията се анализират в прагматичен, психо-, социо- и етнолингвистичен аспект в дискурсивни, межкултурни и лингвокултурологични изследвания.

Функционално-семантичното поле (ФСП във функционалната граматика на А. В. Бондарко – например аспектуалност, темпоралност, персоналност, количество и качество и др.) се разбира като система от средства от различни езикови нива в даден език, които изразяват варианти на дадена семантична категория, имат обща функция (Бондарко/Bondarko 1980).

От една страна, спецификата на значението на междуметията – синкретичност, силна ситуационна и контекстуална обусловеност, а от друга – обединяването в този клас на разнородни думи, фрази, идиоми, фразеологизирани изречения с експресивна функция ни дава основания да обособим една нова семантична категория „междуметност“, около която да обединим тези разнородни единици с „междуметен характер“ в едно ФСП на „междуметността“.

И тогава вместо МЕЖДУМЕТИЯ и ЗВУКОПОДРАЖАНИЯ в традиционната класификация по части на речта ще имаме ново ФСП на МЕЖДУМЕТНОСТТА.

Класификацията на междуметията като част на речта е основана на полеви принцип и е смесена, компромисна – комбинират се структурни и функционално-семантични признаци. На структурен принцип междуметията се делят на прости и сложни, по произход: А. Изконни: а) първични

непроизводни (рус. / бълг. *А!, Ах!, О!, Ох!*) и вторични производни междуметия (рус. / бълг. *Боже! Господи!* и др.), и Б. заимствани (рус. / бълг. *Ура! Марш! Стоп! Баста!*; бълг. *Ашколсун! Машалла!*). Вътре в тази класификация се осъществява по-подробно делене, основано на семантичен принцип.

Структурният критерий отразява фонетичния състав (междуметията може да се състои от една или няколко фонемни / срички) и строежа на единиците (прости или сложни). При класификацията се добавя и критерий за произхода на единиците – домашни, изконни или заимствани. Словообразователните особености на междуметията – първични, непроизводни или вторични, производни – ги характеризират от гледна точка на структурата и на семантиката. Структурният и функционално-семантичният критерий се наслагат и дават сложни комбинации от типове междуметия.

За представянето на думите и конструкциите с междуметен характер може да се построи полицентрично (с два основни центъра – първични емоционални междуметия и звукоподражания) ФСП на „междуметността“ със следната структура:

А. Ядро.

А.1. Междуметия.

А.1.1. Прости (по структура), първични (по произход), емоционални и емоционално-оценъчни, или възклицателни (по функции и семантика):

а) едносрични: рус. / бълг. *а, о, ах, фу*; рус. *ой, тъфу*; бълг. *ей, и, ох, хей, я*;

б) двусрични: рус. *ага, ого, увы, угу*; бълг. *аха, иха, уха*;

в) трисрични: рус. *Э-хе-хе, Оп-па-ля*; бълг. *олеле* и т.н.;

А.1.2. Сложни:

а) комбинирани: рус. *а-я-яй*; бълг. *е-хей! а-ха!*;

б) дублирани, или редулицирани: рус. *ай-ай!* бълг. *ех-ех!*;

в) „множествени“: частично удвоени: рус. *ого-го, эге-ге*; утроени: рус. *ой-ой-ой*; мултиплицирани: рус. / бълг. *аааааааааааааа!, ш-ш-ш-ш! ой-ой-ой-ой!, хи-хи-хи-хи!* (вариативността в изписването предава особености на произношението).

А.2. Производни междуметия с различна мотивираща основа: например от съществително име (често в звателна форма) рус. *Батюшки!, Боже! Караул!*; бълг. *Божичко! Господи! Леле майчице!* и др.

А.3. Звукоподражания с разнообразни тематични подгрупи обхващат звуци, издавани от: а) предмети – твърди, меки, течности и др. (рус. *тик-так, дзинь-дзинь, цок-цок, буль-буль*; бълг. *тик-так, дзън-дзън, кап-кап, бълбук*), б) животни и птици (рус. *гав, кукареку*; бълг. *бау, кукуругу*), в) хора (рус. *хо-хо, хи-хи*; бълг. *ха-ха, тц-тц, шът*) и др.

Б. Периферия, структурирана парадигматически (в зависимост от функциите и семантиката на думите).

Б.1. Императивни междуметия. Различават се няколко тематични групи, адресирани към човек или животни: а) междуметия за викане, привличане на внимание: рус. *эй, ау, алло*; б) призив към тишина или послушание рус. *с! ш-ш!, тсс! чш! пссс! цыц!* – бълг. *тс! шът!*; в) обширна група за викане, подмамване и отпъждане на животни. Някои лингвисти ги отделят в самостоятелна група (вж. **Б.2**). Те са национално специфични, затова интересни за межкултурната комуникация, например рус. *кис-кис* → *Кисонька*; бълг. *пис-пис* → *Писанка*. Наблюдава се междуетимологична омонимия: рус. *пст* за привличане на внимание, съпроводено с жест за повикване с пръст, бълг. *пст / ей, тс!!!*, но също така бълг. *пст* за отпъждане на котка, рус. *пис-пис* – призив към дете (бълг. *пиш-пиш*), бълг. *пис-пис* – викане на котка (рус. *кис-кис*).

Б.2. Вокативни междуметия – думи обръщения за викане, подмамване или отпъждане на животни (например рус. *цып-цып / цыпа-цыпа* – бълг. *пили-пили* към пилета или други домашни птици; рус. *гули-гули, гаги-гаги; ути-ути* – бълг. *кът-кът-кът* – към кокошки, рус. диал. *чух-чух* – бълг. *гъци-гъци; оц-оц-оц* – към прасета, съвпада рус. / бълг. *Тпру!* за спиране на кон). Този тип междуметия често се отнасят към императивните (например рус. *фу, брысь* – бълг. *чиба* за куче, *пст* за котка). Особено богат материал от тази група се съдържа в диалектите.

Б.3. Като преходен клас между императивните и т.нар. глаголни междуметия, или неизменяеми глаголни основи (рус. *Прыг! Стук!*; бълг. *Млък! Скок!*), са думи със синкретично значение. Например бълг. *Хоп!* в зависимост от контекста може да се използва като подкана с императивно значение, като „изобразителен“ елемент, синхронизиран с извършването на действие и подкрепващ го, особено при децата (например бълг. *Хайде, ам-ам-ам – и Ники си изнапка попарката...* – от разговорната реч). Възможно е образуването на множество оказионализми (Ро Хауге/Rå Hauge 1994). Подобни словоформи са наречени от А. М. Пешковский „глаголи от ултрамигновен вид“ за експресивно изобразяване на рязко, внезапно, неочаквано действие (рус. *А он — бух! в воду*).

Б.4. Спорна подгрупа на етикетните междуметия: рус. *Здравствуйте! Доброе утро! Как дела? До свидания!* и мн. др. Те би трябвало да бъдат изключени от класа на междуметията, защото са пълнозначни изречения с клиширана форма. Само отделни случаи с промяна на семантиката и функциите преминават в класа на междуметията: рус. *Здрасьте! / Здрасьте, я ваша тетя!* като израз на удивление, изненада; функционално съответствие в БЕ бълг. *Добър ден! Добр'утро! Добро утро! Добро ютро!* (ирон.) със значение *Е, ти едва сега ли научи / разбра?!*, в БЕ е фиксирана вероятно калка от РЕ: бълг. *Здраси! Аз съм ваш'та леля!*

Б.5. Молитвени и други устойчиви формули, които се използват по време на църковна служба: рус. *Аллилуйя! Господи, помилуй! Бог в мощь!*; *Аминь!* – като частица, предикатив, формула и др. Те са сходни по

структура и облик в БЕ и РЕ поради общия източник (общославянски или църковнославянски) и имат християнска основа: рус. *Светлая ему / ей память!* – бълг. *Светла му / ѝ памет!* Могат да се различават само по компоненти във формулите и структурата: рус. *Земля ему / ей пухом!* – бълг. *Лека му / ѝ пръст!* Подобни единици са близки до свободни съчетания, само по функция могат да бъдат отнесени към класа на междуметията – например бълг. *Амин! Дай Боже!* като реакция на човека на реплика, като добри пожелания към събеседника. Близки са, от една страна, към етикетните междуметия, но също и към подгрупата на т.нар. емоционални предикати в Б.6. Подобни единици са в зоната на плавния преход от една подгрупа междуметия към друга на периферията на полето или демонстрират преход към идиоматични, устойчиви фрази, които са извън морфологичните класове и се разглеждат в лексикологията и синтаксиса.

Б.6. Сложен е подходът към надсловните единици: устойчиви словосъчетания, фразеологизми, изречения с фразеологизирана структура: прагматични маркери, „експресивни предикати“, евалюативи, релативи (термин от описанието на разговорната реч), комуникативи (термин от конверзионния анализ), сигналитиви (в теорията „Смисъл – Текст“), конструкции с междуметен характер, които могат да бъдат обект на изследване във фразеологията, синтаксиса, дискурсивния анализ, прагматиката. Всички те се употребяват като емоционална или когнитивна авторефлексия на говорещия или като реакция на думите на събеседника или на цялата ситуация, т.е. имат междуметен характер и са част от субективната модалност на изречението: бълг. *Офицери, вятър!* (Ем. Станев); *Началник! Краставици!* (Ал. Константинов), *Знае (Може) той (тя), краставици (на търкалета) / тикви знае (може)!*; *Чушки! Дръжки! Грънци! Таратанци! Дръж ми шапката! Голям праз! Ти да видиш! Да бе да! Да, ама не!*; рус. *Дудки!* В академичната граматика на БЕ се разглеждат като особен вид междуметия (Академична граматика/Akademična gramatika 1983, т. 2: 469). Подобни конструкции могат да бъдат описани в лексикологията като особено десемантизирано и метафорично значение, а в традиционния синтаксис – като фразеологизирани структурни схеми на изречения с устойчив елемент даденият експресивен предикат и фиксиран словоред. Подобни експресивни предикати се отличават от описваните в лингвистиката (например от Н. Д. Арутюнова) емотивни предикати (като част от психологическите) (рус. *веселый*) или оценъчни предикати (рус. *хороший, плохой*), защото в тях се описват субектът, обектът на оценката или оценяваната ситуация.

Б.7. При разширяването на състава на междуметията в съответствие с комуникативния принцип към фразите с междуметен характер се добавят и т.нар. релативи (термин от описанието на разговорната реч) (Квеселевич, Сасина/Kveselevich, Sasina 2001), или комуникативи (термин от конверзионния анализ) (Шаронов/Sharonov 2010) – устойчиви словосъчетания, фразеологизми, изречения с фразеологизирана структура, като реакция на

събеседника или на цялата ситуация: рус. *Вот те на! Ну-те!* от *Ну тебя! Ну и ну! Вот так вот! То-то и оно! Как бы не так! Не выйдет!* и под. В българската лингвистична литература сходни по функции единици се описват като фразеологизирани глаголни съчетания, състоящи се от междуметие (факултативно) и десемантизиран перцептивен глагол (бълг. *гледам, слушам, виждам* в императивна форма *Я виж ти! Виж ти! Виж го ти (него)! Я гледай ти!* и др.) и се разглеждат като прагматични маркери (Тишева/Tisheva 1994).

Б.8. Подобно на етикетните междуметия и т.нар. инвективни лексеми, словосъчетания и изречения се разполагат на границата с други части на речта, разглеждат се във фразеологията и синтаксиса. Като междуетиково взаимодействие можем да отбележим използването на заемки с цел евфемизация (според записи на разговорна реч и данните на асоциативния речник на БЕ (стимул (S) – реакция (R) – *губя* → *fuck!*, *мръсен* → *shit*; бълг. *Ай, сиктур бе*).

Б.9. Като изречения с междуметен характер или като източник за попълване на състава на междуметията могат да се разглеждат някои безлично-предикативни думи (съществителни) със засилено емоционално-оценъчно значение. В руската граматика те са обединени с предикативни наречия в т.нар. „думи за категория на състоянието“ – рус. *ужас, стыд, лень, беда, (не)охота* <*ехать*>! и под., а също експресивни глаголи предимно в императивна форма: рус. *постой, погоди, давай, вали* и под. (Кручинина/Kruchinina 2000: 290). Тези думи се квалифицират като предикати за физическо и емоционално състояние, като предикати за желание (рус. *охота, неохота, лень*).

По-нататък класификацията на единиците с междуметен характер се строи не само въз основа на семантиката и функциите на езиковия знак, но също така въз основа на теоретичната парадигма, подхода, областта на описание и сферата на употреба на междуметията. Единиците, описани в следващите точки, са своеобразно синкретично единство на вербални и невербални компоненти. В класификацията надделява функционално-семантичният критерий, а не структурният.

Б.10. Предимно в изследвания по прагматика междуметията често се наричат „вербални или вокални жестове“ – те принадлежат към езика, вербалната система, като се описва тяхното взаимодействие с невербалните компоненти на изказването (Амека 1992). Невербалният компонент (мимика, жест) може да послужи като средство за снемане на многозначността на междуметията в конкретната ситуация и контекст. Натрупването на подобни примери на синхронизирана употреба на „вербални / вокални жестове“ (междуметия) и невербални (мимика, жест) ще обогати изследванията на устната разговорна реч и ще даде добър илюстративен материал при съставянето на речник на жестовете.

Б.11. Междуметията играят важна роля в сферата на електронното компютърноопосредствано общуване, където се наблюдава тяхната засилена употреба, тъй като това е своеобразна писмена фиксация, „самотранскрипция“ на устната реч на участниците в комуникацията. Налице са множество заети междуметия от английски и в двата езика (*Yes! Yo-yo! Waw!*), появяват се нови словоформи в резултат на активни продуктивни словообразователни процеси (рус. *hi* → *hajuwhki vsem!!!* *w* като еквивалент на рус. *ш, бай-байюшки* (от англ. *Bye-bye*)). Междуметията често се подсилват с емотикони (смайлита) като средство за невербално изразяване на емоционално-интонационни и жестово-мимически компоненти на живото общуване – рус. *aaa* :), бълг. *eeeeiiiiii* :))))))), *hehe, hahhahahahhaah* :))).

Б.12. В зависимост от своята функция междуметията могат да бъдат описани и като деиктични маркери, тъй като те означават ситуацията максимално кратко като реакция на говорещия (Wilkins 1992; Кибрик/Kibrik 2006).

Б.13. Междуметията могат да функционират и като дискурсивни оператори, като А. А. Кибрик отбелязва тяхната полифункционалност. Подчертава се регулаторната им функция в диалога, при това междуметията могат да са интеракционни (рус. *угу, понимаешь*) или когнитивни (рус. *ой, в общем*) (Кибрик/Kibrik 2006).

Б.14. Междуметията се използват като прагматични маркери наред с невербални компоненти (например кимване с глава). Открояват се подтипове междуметия с различни фатически, дискурсивни и прагматични функции наред с частици, предикативни наречия: начало на реплика, привличане на внимание, получаване на правото да вземеш думата, на реплика (turn-taking), сигнал за обратна връзка (back-up signals) в диалог, за поддържане на разговора, готовност да предадеш думата (например, рус. *ну да, нда, конечно, угу, хм, точно, понятно, кошмар* и др.) (Petrova 2013). Това е нова и перспективна област на лингвистичните изследвания на живата разговорна реч, особено с натрупването на мощни компютърни езикови и речеви ресурси – различни корпуси (национален корпус на руския език – www.ruscorpora.ru), корпус от българска разговорна реч (www.bgspeech.org), корпусите на Кр. Алексова, И. Мавродиева и др.), (Петрова, Алексова, Осенова/Petrova, Aleksova, Osenova 2010). Междуметията могат да са маркери за проява на интерференция или превключване на кода при билингви, да се използват във вицове, реклами, детска литература и др.

Опитът за полево структуриране на междуметията и други средства с междуметен характер за изразяване на субективна модалност на пръв поглед може да изглежда компилативен, но такава организация е функционална и ефективна за целите на съпоставителното описание на двата разглеждани езика и преподаването им. Можем да отбележим следните ос-

новни характеристики на изброените езикови средства: (1) контекстуално и ситуационно се сменя многозначността на междуметията; (2) ярка комуникативна и прагматична натовареност; (3) синтактичен критерий, който става основен при отстраняването на омонимията с други части на речта (например способността да образуват самостоятелно изречение при сравнение с частици); (4) транспозиция на междуметия и други единици с междуметен характер, които могат да преминават в съществителни (номинализация, субстантивация), в прилагателни (адективация), могат да изпълняват синтактичната роля на експресивни предикати. Междуметията се обособяват като едно от основните средства за изразяване на субективна модалност. Има основания в полза на хипотезата, че междуметията придобиват статус на морфосинтактична категория, тъй като понякога единственият критерий за разграничаването им от омонимичните частици е способността им да образуват самостоятелно изречение. Разнообразни употреби на междуметия като подлог, сказуемо, несъгласувано определение говорят за процеси на транспозиция, преминаване в друга част на речта. Междуметията и звукоподражанията са силно комуникативно и прагматически натоварени, те са носители на емоционално-афективно, субективно, национално специфично значение, битуват като ярки антропоцентрични елементи на езика.

Полевото (функционално-семантично, комуникативно-прагматично) представяне на думите, фразите и изреченията с междуметен характер има теоретично и приложно значение. От една страна, разглежданите емоционални единици на езика позволяват да се описват общите механизми и средства за езиково овладяване на действителността чрез езиковата картина на света. От друга страна, те представляват национално специфични средства за езиково изразяване и индивидуално представяне в сферата на субективната модалност.

Описанието на семантичните и граматичните особености на полеви принцип в съпоставителен план има теоретични и приложни аспекти – лингводидактически, лексикографски, преводачески, лингвокултурологични. Експресивността, фонетичната и интонационната вариативност и модулираност на междуметията, съпровождането им с паралингвистични елементи се предават в контекста описателно словесно, пунктуационно или с помощта на емотикони. Междуметията са продукт на националната езикова личност или формираната в процеса на изучаване на чужд език вторична езикова личност, като адекватната им употреба служи за подобряване на межкултурната комуникация. Те са част от националната езикова картина на света и често се отнасят към т.нар. „непреводимо в превода“ (Влахов, Флорин/Vlakhov, Florin 1986: 314–320). Употребата на междуметни единици придава на езика „цвят“, „вкус“, обогатява емоционалността му, добавя „подправки“ към речта.

ЛИТЕРАТУРА

- Академична граматика 1983: Граматика на съвременния български книжовен език. Т. 2. Морфология. *Стоянов, С. и др.* (ред.). София, Издателство на българската академия на науките.
- Бондарко 1980: *Бондарко, А. В.* Функционална граматика. Ленинград, Наука.
- Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1998: *Бояджиев, Т., И. Куцаров, Й. Пенчев.* Съвременен български език. София, „Петър Берон“.
- Виноградов 1952: *Виноградов, В. В.* (ред.). Современный русский язык. Морфология. Изд. Московского университета.
- Влахов, Флорин 1986: *Влахов, С., С. Флорин.* Непереводимое в переводе. Москва, (Изд.1-е) Международные отношения, 1980, (Изд.2-е, доп. и расш.). Высшая школа.
- Квеселевич, Сасина 2001: *Квеселевич Д. И., В. П. Сасина.* Русско-английский словарь междометий. Москва, Изд. Астрель.
- Кибрик 2006: *Кибрик, А. А.* ДИСКУРС. Программа курса. МГУ, Отделение теоретической и прикладной лингвистики, весна 2 курс.
- Кручинина 2000: *Кручинина, И. Н.* Междометия. – Большой энциклопедический словарь. Языкознание. Москва, Наука, с. 290–291.
- Ницолова 2008: *Ницолова, Р.* Българска граматика. Морфология. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Петрова 2005: *Петрова, Кр.* Междометие и жест – вербална и невербална комуникация. – В: *Юбилеен славистичен сборник. Сборник с доклади от Международната славистична конференция по повод на 10-годишния юбилей на специалност „Славянска филология“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“*, Благоевград, 03–05.12.2004 Благоевград, с. 264–273.
- Петрова, Алексова, Осенова 2010: *Петрова, К. А., К. С. Алексова, П. Н. Осенова.* Обзор электронных ресурсов славянских языков с птичьего полета: виды и применение – 2. – В: *Инновационный потенциал субъектов образовательного пространства в условиях модернизации образования* (Материалы Первой Международной научно-практической конференции, 24–26 ноября 2010 г., Россия, Ростов-на-Дону). *Отв. ред. А. К. Белоусова.* Ростов-на-Дону: ИПО ПИ ЮФУ, с. 549–558.
- Петрова 2016: *Петрова, Кр.* Сопоставительное исследование междометий в русском и болгарском языках. София, Международно дружество по социолингвистика.
- Ро Хауге 1994: *Ро Хауге, Х.* Към класификацията на така наречените „глаголни междометия“ в българския език. – В: *Проблеми на социолингвистиката IV. Социолингвистика и комуникация.* Материали от IV конференция по социолингвистика, София, 9–12.IX.1993, София, Международно дружество по социолингвистика, с. 9–13.
- Тишева 1994: *Тишева, Й.* Наблюдения върху някои разговорни въвеждащи конструкции. – *Проблеми на българската разговорна реч.* Кн. 2. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, с. 108–119.

- Шаронов 2004: Шаронов, И. А. Назад к междометиям. – *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии. Труды международной конференции „Диалог’2004“*, Верхневолжский, 2–7 июня 2004 г. Москва, Наука, с. 660–666.
- Шаронов 2010: Шаронов, И. А. Проблемы описания коммуникативов. – *МАПРЯЛ 2010. Теоретические и методические проблемы русского языка как иностранного в традиционной и корпусной лингвистике. Доклады и сообщения*, Велико Тырново, ИВИС, с. 301–306.
- Ameka 1992: Ameka, F. Interjections: The universal yet neglected part of speech. – *Journal of Pragmatics*. № 18, North-Holland. pp. 101–118.
- Petrova 2013: Petrova, K. A. Interjections as pragmatic and discourse markers in Russian and Bulgarian. – *ЕЗИКОВ СВЯТ – ORBIS LINGUARIUM*, бр. 11, кн. 1, Благоевград, с. 48–54.
- Wilkins 1992: Wilkins, David P. Interjections as deictics. – *Journal of Pragmatics* № 18. North-Holland, pp. 119–158.

REFERENCES

- Akademichna gramatika 1983: Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. T. 2. Morfologiya. Stoyanov, S. i dr. (red.). Sofia, Izdatelstvo na balgarskata akademiya na naukite.
- Ameka 1992: Ameka, F. Interjections: The universal yet neglected part of speech. – *Journal of Pragmatics*. N18, North-Holland. pp. 101–118.
- Bondarko 1980: Bondarko, A. V. Funktsional'naja grammatika. Leningrad, Nauka.
- Boyadzhiev, Kutsarov, Penchev 1998: Boyadzhiev, T., I. Kutsarov, Y. Penchev. Savremeneni balgarski ezik. Sofia, “Petar Beron”.
- Kveselevich, Sasina 2001: Kveselevich D.I., V.P. Sasina. Russko-anglijskij slovar' mezhdometij. Moskva, Izd. Astrel'.
- Kibrik 2006: Kibrik, A. A. DISKURS. Programma kursa. MGU, Otdelenie teoreticheskoy i prikladnoj lingvistiki, vesna 2 kurs.
- Kruchinina 2000: Kruchinina, I. N. Mezhdometija. – *Bol'shoj entsiklopedicheskij slovar' Jazykoznanie*. Moskva, Nauka, s. 290–291.
- Nitsolova 2008: Nitsolova, R. Balgarska gramatika. Morfologiya. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Petrova 2005: Petrova, Kr. Mezhdometie i zhest – verbalna i neverbalna komunikatsiya. — In: *Yubileen slavistichen sbornik. Sbornik s dokladi ot Mezhdunarodnata slavistichna konferenciya po povod na 10-godishniya yubiley na spetsialnost “Slavianska filologiya” v Yugozapadnija universitet “Neofit Rilski”*, Blagoevgrad, 03–05.12.2004, Blagoevgrad, s. 264–273.
- Petrova, Aleksova, Osenova 2010: Petrova, K. A., K. S. Aleksova, P. N. Osenova. Obzor elektronnykh resursov slavianskikh jazykov s ptich'ego poleta: vidy i primenenie – 2. – In: *Innovatsionnyj potentsial subektov obrazovatel'nogo prostranstva v uslovijakh modernizatsii obrazovanija* (Materialy Pervoj Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferentsii, 24–26 nojabria 2010 g., Rossija, Rostov-na-Donu). *Otv. red. A. K. Belousova*. Rostov-na-Donu: IPO PI JuFU, s. 549–558.

- Petrova 2013: *Petrova, K. A.* Interjections as pragmatic and discourse markers in Russian and Bulgarian. – ЕЗИКОВ СВЯТ – ORBIS LINGUARIUM, бр. 11, кн. 1, Благоевград, с. 48–54.
- Petrova 2016: *Petrova, Kr.* Sopotavitel'noe issledovanie mezhdometij v ruskom i bolgarskom jazykakh. Sofia, Mezhdunarodno druzhestvo po sotsiolingvistika.
- Rå Hauge 1994: *Rå Hauge, H.* Kym klasifikatsiyata na taka narechenite “glagolni mezhdumetiya” v balgarskiya ezik. – In: *Problemi na sotsiolingvistikata IV. Sotsiolingvistika i komunikatsiya. Materiali ot IV konferentsiya po sotsiolingvistika*, Sofia, 9–12.IX.1993. Sofia, Mezhdunarodno druzhestvo po sotsiolingvistika, s. 9–13.
- Tisheva 1994: *Tisheva, Y.* Nabljudeniya varhu niakoi razgovorni vavezhdashti konstruksii. – In: *Problemi na balgarskata razgovorna rech.* Kn. 2. Veliko Tyrnovo, Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodii”, s. 108–119.
- Sharonov 2004: *Sharonov, I. A.* Nazad k mezhdometijam. – In: *Komp'uternaja lingvistika i intellektual'nye tehnologii. Trudy mezhdunarodnoj konferentsii “Dialog 2004”*, Verhnevolskij, 2–7 iyunia 2004 g. Moskva, Nauka, s. 660–666.
- Sharonov 2010: *Sharonov, I. A.* Problemy opisaniya kommunikativov. – *MAPRIAL 2010. Teoreticheskie i metodicheskie problemy russkogo jazyka kak inostrannogo v tradicionnoj i korpusnoj lingvistike. Doklady i soobshhenija*, Veliko Tyrnovo, IVIS, s. 301–306.
- Vinogradov 1952: *Vinogradov, V. V.* (red.). Sovremennij russkij jazyk. Morfologija. Izd. Moskovskogo universiteta.
- Vlakhov, Florin 1986: *Vlakhov, S., S. Florin.* Neperevodimoe v perevode. Moskva, (Izd.1-e) Mezhdunarodnye otnosheniya, 1980 (Izd.2-e, dop. i rassh.). Vysshaya shkola.
- Wilkins 1992: *Wilkins, David P.* Interjections as deictics. – *Journal of Pragmatics* № 18. North-Holland, pp. 119–158.

✉ Доц. д-р Красимира Петрова
Факултет по славянски филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, 1504 София, България

✉ Assoc. Prof. Krasimira Petrova, PhD
Faculty of Slavic Studies, Sofia University St. Kliment Ohridski
15 Tsar Osvoboditel, Sofia 1504, Bulgaria